Ahmatova

YABAN BALI ÖZGÜRLÜK KOKAR

Şiirler

ADA YAYINLARI

YABAN BALI ÖZGÜRLÜK KOKAR *Ahmatova*

Anna Ahmatova

YABAN BALI ÖZGÜRLÜK KOKAR

(Şiirler)

Türkçesi:
GÜNEŞ ACAR

Önsöz:
Ferit Edgü

ADA YAYINLARI

ANNA AHMATOVA'NIN ÇİLELİ YAŞAMI VE OLAĞANÜSTÜ ŞİİRİ ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZCÜK

Öyle yazarlar, şairler vardır ki, onların yazdıklarını, yaşamlarından; yazgılarını, ülkelerinin somut gerçeklerinden soyutlayamazsınız. Dahası, içinde yaşadıkları koşulları, tarihsel dönemi, özel yaşamlarını ("başlarından geçenleri") bilmeden, yapıtlarını gerçek boyutları içinde algılayamazsınız. Anna Ahmatova bu tür şairlerdendir.

1960'larda, Fransızca'ya çevrilen şiirlerini ilk okuduğum günden bu yana, ne zaman onun şiiriyle karşılaştıysam, aynı hüznü, aynı onanmaz acıyı, aynı burukluğu duydum yüreğimde.

Her okurun (hattâ her şairin) yaşamının belli bir döneminde sevdiği, tutkunu olduğu şairler, yazarlar, ressamlar vardır. Aradan geçen zamanla, bu ilgi, sevgi, tutku (ne derseniz deyin) çoğu kez yitip gider, yerini bir başkasına bırakarak. Delikanlılığınızda önemsediğiniz, yere göğe sığdıramadığınız her şairi, otuzunuzda, kırkınızda, hele hele ellinizden sonra da yere göğe sığdıramıyorsanız, bunun adı, çoğu kez tutarlılık değil, olsa olsa yerinde saymadır. Ama gene de, gençlik yıllarında yolunuza çıkmış öylesine kişiler olabilir ki, size yaşam boyunca yapıtlarıyla eşlik edebilirler.

Anna Ahmatova da, çeyrek yüzyıl boyunca, her şiiri önünde ilk okuduğum günkü gibi heyecanlandığım, kimi zaman alt-üst olduğum, kimi zaman soluksuz kaldığım, çoğu kez, "yazmanın ne gereği var?" soruma inandırıcı bir yanıt bulduğum, bugün, benim için artık sayıları iki elin parmaklarından çok olmayan şairlerden biridir. Üstelik kendi dilinde okuyamadığım ve şiirin çevrilemezliğini bildiğim halde.

Kuşkusuz aslolan şiirdir. Tüm sanat yapıtlarında olduğu gibi yapıtın kendisidir. Ama okur, eleştirmen, araştırmacı, edebiyat tarihçisi, şiirin ardında şairi arayabilir: Düşlerini ve varolmayan esin perisini değil. Şiirin çıkış noktası olan bir olayı, yaşanmış bir zaman dilimini, toplumsal bir kavgayı ya da kaygıyı, bir resmi, bir fotoğrafı, bir mektubu, bir günlük parçasını... Çağdaş yazım kuramlarından bir çoğunun ileri sürdüğü gibi, boş, yanıltıcı, gereksiz bir çaba da olmayabilir bu.

Kuşkusuz yaşamla şiirin örtüşmesi, her zaman, her şairde, yukarda dile getirmeye çalıştığım gibi geçerli olmayabilir. Bu örtüşmeyi özellikle istemeyen şairlerin, büyük şairlerin sayısı belki diğerlerinden daha da çoktur. Burda sözünü ettiğim yaşam, söylemek gerekli mi, günlük yaşamdır. Günlük yalın yaşam. Bunun algılanması, duyumsanması ve şiire yansımasıdır. Öylesine ki, bu tür şiirin zamanı, tarihi bile vardır: Dile getirdiği olay, o şiire kaynaklık eden "an"dır bu; şiirin yaratılma süreci, ya da (kimi) şiirin içinde varolan süreç değil.

Ahmatova'nın şiirleri yayımlanmaya başlandığında (1910'lar) Fransa'da, İtalya'da, Almanya'da ve Rusya'da "sanatta devrim" yıllarıdır. Öncü (avant-garde) sanat gerek şiirde, gerek plastik sanatlarda yepyeni atılımlar içindedir. Rusya'da, plastik sanatlar, bu ülkenin tarihinde görülmemiş bir yenilik içindedir. (Maleviç, Tatlin, Kandinsky, Gonçarova v.b....)

Şiirde ilk önemli yenilik, o yıllarda Rus şiirine egemen görünen sembolistlere karşı tepkiden doğar: Akmeizm. Ahmatova'nın eşi Gumilev'in önderliğindeki bu akım, adını Yunanca bir sözcükten türetmiştir. Sembolizmin karanlığına karşı "sağlıklı, ayakları yere basan, aydınlık bir sanat"ı önermekte ve yol gösterici usta olarak da Rabelais'yi, Villon'u ve... Theophile Gautier'yı görmektedirler.

1889'da Odessa yakınlarında doğan, on yaşlarında ilk şiirlerini karalayan, onüç yaşında Baudelaire, Verlaine gibi lânetli şairleri Fransızcasından okuyan, yirmi yaşların-

da günün öncü dergilerinde şiirleri yayımlanan Anna Ahmatova (asıl adı Anna Andreyev Gorenko) ilk şiir kitabı AKŞAM'ı Akmeizm'in yepyeni bir sanat akımı olarak ortaya çıktığı yıllarda yayımlar (1912). Böylece adı, ister istemez akmeist şairler arasında anılmaya başlar. İki yıl sonra yayımladığı kitabıyla (Tespih) büyük bir üne ulaşır. Kitap kısa zamanda tükenir ve birbiri ardısıra altı basım yapar. 1916 savaş (Gumilev cepheye gider). 1917 devrim ve içsavaş yıllarıdır. Bir çok yazar-çizer Batı'ya, Avrupa ülkelerine göçeder. Şiirin köklerini, engin Rus topraklarının, kendisini, ezilmiş halkının dışında göremeyen Ahmatova, ne içsavaş yıllarında, ne de daha sonraki acılı, karanlık yıllarda yurdundan ayrılmayı düşünecektir.

1921'de (özellikle Kronstadt ayaklanmasından sonra) ülkeye devlet terörü yerleşmeye başlar. Bu terörün ilk kurbanlarından biri, Ahmatova'nın ilk eşi, cepheden sağ-salim dönmüş olan şair Gumilev'dir. Dostlarının "ülkenin bu üç-dört büyük şairinden biri"ni kurtarma yolundaki çabaları sonuç vermez. "İlgililerin" verdiği yanıt, yeryüzünün dört bir yanındaki zorbaların verdiği yanıttan farksızdır: "Bir şairin ne ayrıcalığı var ki?"

Evet, şairlerin hiçbir ayrıcalığı yoktur, hattâ yalnızca şiir yazmaları zındanı boylamaları ya da idam edilmeleri için yeterli bir nedendir. 24 Ağustos 1921 günü idam edilir Gumilev—dudaklarında sönmemiş bir cigara. Çok geçmeden, kendilerinden olmayan her yazara, her sanatçıya savaş açanlar, Ahmatova ve "benzerlerine" karşı saldırıya geçerler. Ahmatova'nın payına bu saldırılardan, "Yataklık şair"· "Halk düşmanı"; "Mezarlık kuşu" gibi nitelemeler düşer. (Öyle görülüyor ki, çamur atmanın solu sağı olmuyor.) Devrimin başta gelenleri arasında, sanata, edebiyata yakınlığıyla bilinen "Edebiyat ve Devrim"in yazarı Troçki, daha sonraları da devrimci (üstelik şiiri de devrimci!) Mayakovski de, bu dönemde acı eleştirmelerini esirgememişlerdir Ahmatova'dan.

Ama şairin hakkını şaire veren yalnız onun şiirlerini okuyan, ezberleyen okurlar değildir; yürekli, namuslu, tu-

tarlı eleştirmenler de çıkabilir: Anno Domini MCMXXI" yayımlandığında, N. Ossisli imzasıyla yayımlanan bir yazı Ahmatova'nın çağdaş Rus şiirinde ilk sırayı alan şairlerden biri olduğu belirtildikten sonra şöyle sürer: "Ahmatova, Rusya'yı devrimci inançları için değil, ulusuna duyduğu bağlar dolayısıyla bırakıp gitmemiştir. Kuşkusuz biz devrimcilerden biri değildir Ahmatova; ama hakkını teslim edelim: Bir şair için en önemli niteliklere sahiptir o. Namusludur, tutarlıdır ve yurttaşlık bilincine sahiptir."

Kültür ve sanat yaşamında terörün fırtınası estiğinde, böylesi tekil sesler bir fısıltı gibi kalır ve bir daha da duyulmaz olur. Tabii yalnız bu saygılı sesler değil, şairin de sesi kesilmiştir. Artık kendi yurdunda ve kendi dilinde bir sürgünlük serüveni başlayacaktır. Yalnız Ahmatova için değil, kalemini yukardan gelen buyruklara göre kullanmayan, bildiğinden şaşmayan, hemen tüm yazar-çizerler için. Ahmatova'nın şiirlerinin yayımlanması yasaklanır. Yayımlanmış kitaplarından kalanlar yokedilir. Ama o, her zaman ulaşacağı bir okuyucusu olduğu inancıyla sürdürür şiirini.

"Ve aynada okumak gerek beni"

der bu dönemde yazdığı şiirlerinden birinde. Açıklamak gerekli mi: "Ben (zorunlu olarak) tersinden yazıyorum, aynaya tut yazdıklarımı okuyucu, orda doğrusunu okuyacaksın!" der gibidir. (Sanırım burda "gibi" fazla.)

Umutların, umutsuzlukların; fırtınaların, boraların dönemidir yaşadığı. Gumilev idam edilmiş, bir başka büyük şair Essenin intihar etmiştir. "İntihar etmek kolay, güç olan yaşamı kurmaktır." Hayır Ahmatova'nın değil, Mayakovski'nin sözleridir bunlar Essenin'in ölümünün ardından söylenen. Ne var ki, aradan beş yıl geçmeden Mayakovski'de şakağına tabancayı dayayacaktır: "Aşkın kayığı gerçeğin kayalarına çarptı..."

Acılar tükenmez. Birinci eşi Gumilev'den olan oğlu, "karşı-devrimci" olduğu suçlamasıyla tutuklanır. Büyük

ozan Mandelstam bir gece yarısı evinden alınıp götürülür. Yeni Sovyet edebiyatının iki büyük öykücüsü Babel ve Olyeşa da diktikleri fidan daha ağaca dönmeden gözlerini kaparlar bu dünyaya. Upuzun bir gecedir süren, yıllar boyu sürüp gidecek, gidenlerden haber gelmeyecek ya da yalnız kara haber gelecektir. Suçları yalnız ülkelerini, özgürlüğü sevmek olan, işleri yalnızca sözcüklerden, görüntülerden, renklerden bir dünya yaratmak olan bu insanlar, yalnızca boyun eğmedikleri, yalnızca çizilen çizgiyi izlemedikleri için ("Aykırılar!") suçlanır ve cezalandırılırlar.

Ahmatova, Sibirya'ya değil, ülkesinin kültür ve sanat yaşamının dışına sürülmüştür. Hem de, ne mene suçlamalarla! Stalinciliğin en azgın döneminde, bu sözümona toplumcu sanat kuramının yaratıcısı Andrey Jdanov, Ahmatova'nın şiirlerini şu sözcüklerle niteleyecektir: "Ahmatova'nın şiirinin malzemesi baştan sona bireycidir. Kilise mihrabıyla yatak odası arasında gidip gelen bir kadının şiirleridir bunlar... Bir yarısı rahibe, öbür yarısı fahişe; daha doğrusu, hem rahibe, hem fahişe olan birinin, fuhuşla ducanın karışımı şiirleridir bunlar..."

İnsanlık onurundan böylesi yoksun suçlamalara ne yanıt verebilir bir insan; bir şair; bir kadın-şair? Özellikle söz hakkı elinden alınmışsa? Ahmatova, acısını içine gömen, sonra da sözcüklere dökendir. Bir kavga şairi değildir o, yaşamın şairidir. Yalnız yaşadıklarını ve yaşanılanı dile getirir. Dünya görüşünü, siyasal inançlarını, yalnız yaşadığı günü, dönemi değil yarınları da dile getirmek isteyen Mayakovski'nin gür sesi, şiirlerinde "bar-bar bağırır"; Ahmatova'nın şiirleri ise, tam tersine, sessizlikle yaratılmış gibidir.

Ağladığında gözyaşları içine akar. Bağırması da sessiz sözcüklerledir, öylesine ki, uyuyan bir çocuğu bile uyandırmaz. Yalnızca okuyucunun yüreğini dağlar, sarsar, başkaldırtır.

İnsan *(gerçekten)* tükenmez *ise, Ahmatova, bunun etten, kemikten ve yaratıcı güçten oluşan somut bir anıtıdır.*

Bu kitapta, işte böylesi bir şairle tanışacaksınız. Onun, sekiz kitabından seçilmiş kırkaltı şiiriyle ve İLAHİ adlı kitabının eksiksiz çevirisiyle...

Anna Ahmatova gibi şairler, umutsuzluğun umududur. Yayımlanma olanağı bulamadıklarında yazmayı, yaratmayı sürdürmeleri, şiirin, sözcüklerin gücüne inanmanın yanısıra, direnmenin nice yolları olduğunu duyumsatır. Bu şiiri, çok edilgin, çok dolaylı değerlendirenler çıkabilir. Onları görür gibiyim. Ama öte yandan bu "edilgin" denen yolun yolcularının, sürgünlerde, zındanlarda geçen yıllarında görür gibiyim. Hattâ başlarını dik tutma isteklerini, şiirlerini özgürce yazma çabalarını yaşamlarıyla ödediklerini de. Burda ya da orda. Dün ya da bugün. Ne önemi var? Bu onurlu kişilerin şiirleri özünde ne kadar da birbirine benziyor.

Son söz her zaman şairindir. Ahmatova'nın bu kitapta yer almayan "Kahramanı Olmayan Şiirler" adlı kitabının önsözünün son dizelerini de işte bu inançla çevirdim:

"Durmadan yalan-yanlış, saçmasapan yorumlar geliyor kulağıma. Şiirimi daha anlaşılır kılmam yolunda telkinde bulunanlar bile var.

Hayır.
Yazdıklarımın üçüncü, yedinci, yirmiyedinci anlamı yok.
Şiirimi ne değiştirebilirim, ne de açıklayabilirim.
Yazılmış yazılmıştır."

Evet, yazılmış yazılmıştır.
Ne u-mutlu bunu diyen şaire!

Ağustos 1983

Ferit EDGÜ

AKŞAM
(1912)

DURMA ORDA

Ellerim kasılıyordu koyu atkımın altında...
"Niçin bugün benzin soluk?"
Çünkü esrittim onu
Buruk hüznümle.

Nasıl unutmalı? Sarsılarak çıktı
Ağzı acıyla çarpık
Koştum dokunmadan korkuluğa
Kapıda eriştim anca

Soluk soluğa seslendim: "Tüm bunlar geçici
Bir eğlence; bırakırsan ölürüm."
Gülümsedi, sonra, rahat, çıldırtıcı
"Hadi, dedi, durma orda, üşüyeceksin."

Kiev, 8 Ocak 1911

KAPI YARI ARALIK

Kapı yarı aralık
Ihlamurların kokusu...
Bir eldiven, bir kırbaç
Unutulmuş, bir masanın üzerinde

Gaz lambasının sarı aylası
Ortalığı dinliyorum.
Niçin çekip gittin?
Anlayamıyorum...

Yarın sabah
Günlük güneşlik olacak
Ne güzel bu yaşam,
Uslu dur yüreğim.

Çok bitkinsin,
Yavaş yavaş atıyorsun, boğuk
Biliyor musun, bir yerde okudum
Ölümsüzmüş ruhlarımız.

17 Şubat 1911

UYKUSUZ GECE

Ah! kapamadım kapımı,
Yakmadım mumlarımı,
Bir bilseydin, nasıl bitkindim,
Döşeğe uzanamayacak denli bitkin.

Batan güneşin ışınlarının
Çamların karası üzerinde sönmesi
Beni çılgına çeviren bir sesin tınısı
Tıpkı seninki, tıpkı.

Ve herşeyin bittiğini bilmek
Yaşamın korkunç bir cehennem olduğunu
Oh! nasıl da biliyordum
Bir gün döneceğini.

6 Şubat 1911

GÖM BENİ

Göm beni, hey rüzgâr! göm beni.
Benimkiler gelmedi
Üzerimde uçarı akşam
Ve yumuşak toprağın soluğu.

Sencileyin özgürdüm,
Ama yaşamak istiyordum, yaşamak
Görüyor musun, hey rüzgâr! şu soğuk ölü bedenimi
Ve ellerimi kavuşturacak kimsenin olmadığını.

Bu kara yarayı
Akşamın karanlığıyla ört
Ve mavi sise söyle
Benim için bir ilâhi söylesin.

Böylece, yapayalnız erişeyim
Son uykuma, rahatça
Baharın büyük kamışlarının
Sözettiği, benim baharımın

Aralık 1909

SEVERDİ...

Üç şey severdi dünyada:
Yılanların ıslığını, ak tavusları,
Bir de eski haritalarını Amerika'nın.
Ağlayan çocukları sevmezdi,
Ağaççilekli çayı da.
Kadınların sinir krizlerine de dayanamazdı
.....Bense kadınıydım onun.

9 Kasım 1910

TESPİH
(1914)

AYNI BARDAKTAN...

Aynı bardaktan içmeyeceğiz
Ne suyu, ne tatlı şarabı,
Şafakta öpüşmeyeceğiz
Ve akşam çöktüğünde pencereden bakmayacağız.
Sen güneşle soluyorsun, ben ay ile
Ama aynı aşkla yaşıyoruz ikimiz de.

Benim yanımda sadık, sevgili yârim,
Senin yanında neşeli eşin,
Ama okuyorum gri gözlerindeki korkuyu
Çünkü sensin acım.
O arada bir buluşmalarımız bundan böyle
Daha bir arada bir olsun.
Gönlümüz rahat olsun, o zavallı gönlümüz.

Şiirlerimde yalnız senin sesin var
Senin şiirlerinde, biliyorum benim soluğum esiyor
Oh, bir odun ateşi ki cesareti yok
Ne unutuşa, ne korkuya dokunmaya...
Bir bilsen nasıl seviyorum şu an
O kuru dudaklarını, gül rengi!

1913 Güzü

SELÂM...

Selâm! Hafif bir ses duyuyor musun
Masanın sağ yanından?...
Bu satırları bitiremeyeceksin
Geldim işte, çıkageldim evine.
Yaralayacak mısın beni
Geçen günkü gibi, gene?
Ellerimi görmüyorsun, dedin,
Ne ellerimi, ne gözlerimi.
Aydınlık ve yalın bir evin var,
Kovma beni burdan,
Gönderme beni
Kirli suların buz tuttuğu
O köprünün altına.

Ekim 1913

HER GÜN

Her gün, yeni bir bunaltı,
Olgun buğday kokusu her geçen gün biraz daha ağır.
Ayaklarım dibine yatmışsan yavrum,
Kal orda, kımıldama.

Asmakuşları ötüşüyor
Gece basmadan hiçbir şey susturamaz onları.
O güzelim yeşil gözlerinden kovalamaya bayılıyorum
Neşeli yabanarılarını.

Yol üstünde bir çıngırak çınladı—
Bu küçük sesi ansıyacağız.
Ağlamayasın diye söyleyeceğim
Ayrıldığımız akşam üzerine bir türkü.

1913

UYKUSUZLUK

Bir yerlerde, kediler miyavlıyor,
Uzaklardaki adımların sesinde kulağım
Sözlerin öylesine bir ninni ki
Uyku girmedi gözlerime iki aydan beri.

Yeniden benimlesin, uykusuzluğum!
Durgun yüzünü tanıyorum.
Güzeller güzelim, inatçım,
Pek mi kötü söylüyorum türkünü?

Beyaz perdeli pencerelerden
Mavi bir gölge süzülüyor...
Uzak bir haber avutur muydu bizi?
Niçin böylesi mutluyum seninle?

1912 Kışı

AK UÇUŞ
(1917)

BEYAZ EVİNİ...

Beyaz evini bırakacağım, sessiz bahçeni,
Yaşam bomboş ve aydınlık olsun diye.
Senin adına, senin adına söyleyeceğim
Bir kadının hiçbir zaman söyleyemediği utkuyu.
Ve sen hatırlayacaksın sevgili eşini
Onun gözleri için yarattığın cennette,
Ve ben çok ender bir malın kaçakçısıyım—
Senin aşkını satıyorum ve şefkatini.

1913

BİLGELİĞİN...

Bilgeliğin yerine-deneyim,
Tatsız içki susuzluğu gidermiyor.
Oysa gençliğim bir Pazar duasıydı...
Nasıl unuturum?

Nice bomboş yollarda taban teptim
Sevmediğim adamla,
Kaç kez diz çöktüm kilisede
Beni seven için...

Unutur oldum ben de;
Yıllar geçiyor yavaş yavaş
Bir daha, hiçbir zaman bulamayacağım
Ne öpülmemiş dudaklarını, ne gülmeyi unutmuş
gözlerini.

1913 Güzü

YAKARI

Hastalığın acı yıllarını ver bana,
Boğuntu, uykusuzluk ve ateş,
Al beni ve yavrumu da, ve dostumu da
Ozanın gizemli yeteneğini de al.
Nice zehir-zıkkım günden sonra
Böyle yakarıyorum yakarılacak yerde
Karanlık Rusya'nın üzerindeki bulut
Aydınlık bir buluta dönüşsün diye.

Mayıs 1915

BİR KUYUNUN...

Bir kuyunun dibindeki ak bir taş örneği
İçimde bir anı
Karşı koyamam, koyamam da:
Bir yanı sevinç, bir yanı acı...

Tanrılar, biliyorum dönüştürürler
İnsanları nesneye-bilinçlerini yoketmeden,
Güzelim hüzünleriyle yaşasınlar diye sonsuza dek.
Sen de benim için bir anıya dönüştün.

1916 Yazı

DARI
(1921)

BU YÜZYILIN...

Bu yüzyılın nesi var daha öncekilerden kötü?
Bunaltının ve hüznün dumanında
Yaraların en derinine şöyle bir dokunup geçti mi
Sağaltmayı başaramadan?

Yeryüzü güneşi batarken de göz kamaştırıyor
Ve kentin damları ışınları altında parıldıyor,
Burda ak ölüm evleri işaretledi
Kargaları çağırıyor... ve kargalar sökün ediyor.

1919 Kışı

ŞİMDİ

Bugün kimseler kulak vermez türkülere
O öngörülen günler geldi
Hey! son şiirim, dünya pek öyle olağanüstü bir şey
değil
Kırmıyor kalbimi, çınlamıyor!

Daha dün, özgür kırlangıç,
Sabah uçuşuna hazırdın.
Şimdi aç bir dilencisin;
Çalacaksın kapıları, açmayacakları kapıları.

1917

ANNO DOMİNİ MCMXXI
(1922)

YİYİP BİTİRME KENDİNİ...

Yiyip bitirme kendini şu dünya nimetleriyle
Bağlanma eşine, ne de yuvana
Yavrunun elinden al lokmasını
Başkalarının çocuklarına ver.

Ve kulu-kölesi ol senin
En belâlı düşmanının,
Ve yabanıl bir hayvana, kardeşim de,
Tanrı'dan da bişey dileme.

Aralık 1921

BEN ONLARDAN DEĞİLİM...

Ben onlardan değilim
Topraklarını düşmanlara bırakıp gidenlerden.
Onların övgülerine tıkalı kulaklarım,
Şiirlerim de onlar için değil.

Ama sonsuza dek sürgüne yanacağım,
Bir tutukluya, bir hastaya yandığım gibi;
Ordan oraya, yolun karanlık,
Yabanın ekmeği apacı.

Burda, yangının kara dumanında
Gençlikten ne kalmışsa yıkarak,
Her şeyi püskürttük
Hiçbir darbe erişemez bize artık.

Üstelik biliyoruz, günü geldiğinde
Her zaman her dem haklı çıkmış
Bir âdem yok ki yeryüzünde
Gözpınarları bizimkinden daha kuru olsun
Bizden daha gururlu, bizden daha alçakgönüllü olsun.

Temmuz 1922

MCMXXI

Her şey yağmalandı, ele verildi, satıldı,
Ölümün kara kanadı üstümüzde.
Açlık korkusu kemirdi her şeyi
Öyleyse nerden geliyor bize bu ışık?

Gündüzün, kent yakınlarında kutsal bir koru
Bir kiraz soluğu estiriyor
Geceleyin, yeni yıldızlar ışıtıyor
Temmuz ayının berrak göğünün derinliğini.

Ve olağanüstü yaklaşıyor, yaklaşıyor
Pis, çökmüş evlere doğru...
Olağanüstü, kimsenin bilmediği,
Ama hepimizin nicedir istediği.

Haziran 1921

YAŞAYANLAR ARASINDA DEĞİLSİN...

Yaşayanlar arasında değilsin
Karda kalacaksın
Yirmisekiz sopa
Ve beş kurşun...

Dostum için diktim
Bu acılı giysiyi
Sever — kanı sever
Bu Rus toprağı.

16 Ağustos 1921

BİR ÇOKLARI İÇİN

Sizin sesinizim ben, soluğunuzun sıcaklığı,
Yüzünüzün yansımasıyım,
Umarsız kanatların umarsız çırpınışı,
Ne önemi var, sizinleyim sonuna dek.

Bunun için böylesi seviyorsunuz beni
Günahlarımla, güçsüzlüklerimle;
Bunun için verdiniz bana hiç duraksamadan
En iyi oğlunuzu;
Bunun için hiçbir zaman onunla ilgili
Soru sormadınız bana
Ve övgülerinizin dumanı kararttı
Yuvamı, o yağmalanmış yuvamı
Sonra şöyle dendi: Daha fazla eriyemez kişi
Daha fazla sevemez kişi...

Gövdesinden ayrılmak isteyen bir gölge gibi
Ruhundan ayrılmak isteyen bir beden gibi.
Unutulmak istiyorum ben de, tıpkı onlar gibi.

Eylül 1922

SAZ
(1940)

YABAN BALI ÖZGÜRLÜK KOKAR

Yaban balı özgürlük kokar,
Toz, güneş ışını kokar,
Bir kızın ağzı-menekşe
Ve altın-hiçbir şey kokmaz altın.
Tereotu su kokar,
Aşk ise elma,
Ama biz, biliyoruz artık
Yalnız kan kan gibi kokar...
Romalı yöneticinin halkın önünde
Topluluğun ölüm bağırtıları altında,
Ellerini yıkaması boşunadır,
İskoçya kraliçesinin* sıska avuçlarını
Oğuşturması boşunadır
Kan damlalarını silmek için
Kral sarayının boğucu karanlığında...

1933

Lady Macbeth (Çeviren)

EN KARANLIK...

En karanlık canlar böyle uçuşuyor...
"Saçmalayacağım, dinleme beni.

Bir rastlantıydı geldin, dalgınlıkla,
Hem hiç acelen yok.

Kal benimle, biraz daha kal.
Hatırlıyor musun, birlikteydik Polonya'da?

Varşova'daki ilk sabah: "Kimsin sen?
İkinci mi, üçüncü mü? Hayır, yüzüncü.

"Ama sesin hiç değişmemiş
Biliyor musun, yıllar yılı umudunla yaşadım

Geleceğinin umudunda, ama gönenemiyorum şimdi
Beni dünyaya bağlayan artık hiçbir şey yok,

Ne Homeros'un şimşeği, ne Dante'nin tansıkları
Birazdan kutsanmış kıyılara çıkacağım.

Troya düşmedi, Enkudi* yaşıyor
Tümü güzel kokulu sislerin içinde yokolup gitti.

Yeşil söğüdün altına uzanıp gideceğim,
Ama bu çan seslerinden rahat yüzü yok.

Neyin habercisi bunlar? Sürü mü dönüyor?
Ama akşam serinlik vurmadı daha yüzüme.

Yoksa kutsamalarıyla gelen papaz efendi mi?
Bakındı hele, tepenin üstüne, yıldıza kesmiş gök.

Halkı toplamak için mi çalıyor çanlar?
— Hayır, senin son akşamın bu."

1940

---

* Gılgamış Destanı'nın kahramanı (Çeviren)

YEDİNCİ KİTAP
(1936-1964)

YARATI

Şöyle oldu: bir tür bitkinlik;
Kulaklarımda durmaksızın saat tınlaması;
Uzakta bir gökgürültüsünün dinmesi.
İnilti, sızlanma gibi duyuyorum
Tanımadığım seslerini, mahkûmların;
Gizli bir çember daralıyor,
Ama mırıldanan ve çınlayan bu uçurumdan
Bir ses yükseliyor öbür sesleri bastıran.
Çevresinde, öylesine bir sessizlik ki
Ormanda boy atışı duyuluyor otun,
Toprakta kötülüğün ve heybesinin sesi
Ama sözcükler kendini duyuruyor şimdiden
Ve hafif uyarıların sesli işaretleri;
Anlamaya başlıyorum yavaş yavaş,
Bana öğretilen çizgiler de
Düşüyor ak defterimin üstüne kar tanecikleri gibi.

Kasım 1936

OKUR

Hayır, pek mutsuz olmaması gerek
İçine kapanık da değil. Hiçbir zaman!
Çağının insanlarına
Tümüyle açmalı yüreğini ozan.

Yokuşun ışıkları ayakları altında parlıyor,
Her şey solgun, hoş, körletici,
Sahne ışıklarının soğuk yalazı
Alnında bıraktı izini.

Ama her okur da bir gizem,
Toprak altında saklı bir gömüt,
Son gelen, yoldan geçen biri
Ömür boyu açmamış ağzını.

Doğa, şuracıkta
Sevdiği bişey mi var, bizden gizler.
Orada, gözyaşı döken biri,
Ağlayacağı saati söylemişler sanki.

Bir adım ötesi, kapkaranlık gece,
Ya bir gölge, ya da bir serinlik.

Orada yabancı gözler
Şafağa değin konuşurlar benimle.

Arada bir takazada bulunuyorlar
Arada bir, yok, haklısın, diyorlar
Böyle akıp gidiyor dilsiz bir içdöküş
Sıcaklığı karşılıklı konuşmanın

Şu yeryüzündeki zamanımız hızla geçiyor
Yazgının çemberiyse dar mı dar
Ama sadık, ama sayısız
Yüzlerini görmediği dostları var ozanın

1959 Yazı

Uykusuzlukların birikimi
Boynu bükük mumların kara fitili,
Sabahın ilk çan sesi
Bembeyaz yüzlerce kiliseden...
Çarnigof'un ayışığı altındaki
Pencerenin sıcak dayanağı

Arılar, yonca
Toz —alacakaranlık— bahûr.

Nisan 1940

I

Bir çağ gömülürken,
Ölülerin ilâhisi duyulmaz.
Isırganla, dikenle
Güzelleştirmek gerek onu.
Ve yalnız mezarcılar çalışıyor
Soluk soluğa! İş beklemez!
Tanrım! bu ne sessizlik böyle,
Zamanın adımları duyuluyor.
Sonra yükseliyor çağ, duyuluyor,
Bahar ırmağında yüzen bir ceset gibi.
Ama oğul anasını bilmeyecek,
Ve torun boğuntuya yönelecek.
Ve başlar daha da aşağılara eğilecek
Ayın gel-giti altında.

İşte: düşen Paris'in üstünde
Böylesi bir suskunluk var şimdi.

5 Ağustos 1940

IV

Uykusuzluk nedir bilirim, çok iyi bilirim
Kır yollarının tümünü, uçurumların da tümünü,
Ama bu gece, dört nala bir koşunun gecesi
Ocaktaki yabanıl çığlıklarla.
Kimsesiz evlere giriyorum,
Bir zamanın sıcak yuvaları.
Ses yok. Yalnızca beyaz gölgeler
Yabancı aynalarda parlayan.
Orda, sisler içinde, Danimarka,
Yoksa Normandiya mı? O bir zamanlar
Benim de yaşadığım yerler?
Hiç unutulmamış anıların
Yeni bir baskısı olmasın bu?

1940

V

Bakın, uyarıyorum sizleri,
Son günlerim bu günler.
Ne kırlangıç ne akağaç,
Ne kamış, ne yıldız,
Ne su, ne kaynak,
Ne de çan sesi...
Tedirgin etmeyeceğim insanları,
Girmeyeceğim düşlerine bundan böyle
Dinmek bilmeyen sızlanmalarımla.

1940

VUR

Vur, vur küçük yumruğunla, açayım kapıyı hemen,
vur.
Sana, her zaman açtığım kapıyı.
Şimdi yüce dağların ötesinde yaşıyorum
Ötede bir çöl, kızgın hava ve yel,
Ama unutmayacağım hiçbir zaman seni...
Hiç duymadım sızlandığını,
Bir gün olsun bir dilim ekmek istemedin benden.
Hadi getir bana bir akağaç dalı
Ya da yalnızca bir tutam yeşil ot,
Bıldır baharda getirdiğin gibi.
Hadi getir avcunun içinde
Neva'mızın serin suyunu,
Getir, yıkayayım altın renkli saçlarındaki
Şu kurumuş kanı.

23 Nisan 1942

İLÂHİ
(1930-1957)

HAYIR, YABANCI BİR GÖKKUBBENİN ALTINDA DEĞİLİM...

Hayır, yabancı bir gökkubbenin altında değildim
Ne de yabancı kanatların korunağında.
Halkımın arasındaydım
Halkımın kahrolduğu yer neresi, orda.

1961

ÖNSÖZ YERİNE

O korkunç İyejov'lu yıllarda, on-yedi ay boyunca, Leningrad hapishaneleri kapısında kuyruğa girdim. Bir gün, kuyruktakilerden biri, beni tanır gibi oldu. Bunun üzerine, arkamda, sırasını bekleyen dudakları morarmış bir kadın, adımı ömründe duymamış bu kadın, (hepimizin alışık olduğumuz) uyuşukluktan sıyrılıp kulağıma eğildi ve sordu (orda, yalnızca fısıldayarak konuşulurdu):*

— Peki, bunu, anlatabilir misiniz?

Yanıtladım:

— Evet.

Bu yanıt üzerine, o eski günlerdeki yüzünden bir gülümseme gelip geçti.

1 Nisan 1957

---

* İyejov, Stalin döneminde siyasi polis örgütünün, NKVD'nin başındaki kişi.

İTHAF

Bu yıkımın önünde dağlar boyun eğer,
Ve büyük ırmak akmaz olur.
Ama zındanın kilitleri sağlam;
Ve ardında zındanın delikleri
Ve bir ölüm bunaltısı.
Başkaları için esiyor meltem,
Başkaları için duygulandırıcı tan...
Bizim bunlardan haberimiz yok, biz her yerde aynıyız,
Bizim hiçbir şey duyduğumuz yok
Anahtarların kilitte dönen iğrenç gıcırtısından
Ve askerlerin ağır adımlarından başka.
Sabah duası için kalkar gibi kalkıyorduk,
Yabanlaştırılmış Başkentte yürüyorduk.
Ölülerden daha cansız bulmak için kendimizi.
İşte güneş aşağılarda, Neva ırmağı daha sisli.
Umutsa uzaktan sesleniyor bize, çok uzaktan.
Yargı... Ve birden boşanan gözyaşları:
Daha şimdiden koptu dünyasından,
Sanki yüreğinden koparıp aldılar yaşamı,
Ya da, sanki kaykılıp düşüverdi birden.
Oysa ayakta, yürüyor... sendeliyor... yapayalnız
Nerdeler şimdi nerdeler o karagün dostları
O yaşantımın korkunç iki yılının dostları?
Sibirya borasında gördükleri ne?
Dolunayda neyi düşlüyorlar?
Son selâmımı gönderiyorum onlara.

Mart 1940

Bir zamanlar gülen
Yalnız mezarındaki mutlu ölüydü.
Gereksiz bir eklenti gibi, sallanıyordu
Leningrad zındanlarının orda.
Ne zaman ki acıdan çıldırmış
Mahkûmlar bölüğü yola koyuluyordu
Lokomotifler onlara
O kısa veda türküsünü söylüyordu.
Ölümün yıldızı üstümüzde dolanıyordu.
Günahsız ülkem acıdan kıvranıyordu,
Kanlı çizmelerin altında
Kara vagonun kara hücrelerinin tekerleri altında.

I

Gündoğumunda götürdüler seni.
Bir ölü kaldırılıyormuşçasına, izledim seni.
Loş odada, çocuklar ağlaşıyordu.
İkonaların önünde mumlar eriyip akmıştı.
Dudaklarında, bir madalya soğukluğu.
Alnında, ölüm teri. Unutulmasın.
Gideceğim ben de, Çarın kurşuna dizdirdiği erkeklerin
kadınları gibi
Kremlin'in kuleleri dibinde bağırmaya, avazım
çıktığınca.

1935

II

Durgun Don sessiz akıyor.
Sapsarı ay evden içeri dalıyor.

Dalıyor, başlığı kulaklarında
Sarı ay bir gölge görüyor.

Bu kadın hasta,
Bu kadın yalnız,

Oğlu zındanda, eşi mezarda,
Yakarın benim için.

1940

III

Hayır, ben değil, bir başkası çekiyor acıyı.
Böylesine dayanamazdım ben. Ve kara çarşaflar
örtüyor
Örtüyor başa gelenleri.
Ve gece fenerlerini de götürüyorlar...
Gece. Zifiri gece.

IV

Eğer sene söylendiyse o dalgacı kız,
Dostlarının gözbebeği,
Çarskoya Selo'nun neşeli günahkârı
Yaşamında bir yeri olurdu-
O zaman, bir adım beride, kolunun altında paketler
"Çarmıh"ın* altında ayakta
Yakıcı gözyaşlarınla
Yeni yılın buzunu eritirdin.
Zındanın kavakları salınıyor ötede
Hiçbir şey duyulmuyor. Suçsuz-günahsız nice yasam
Eriyip bitiyor orda...

---

* Leningrad Cezaevine halkın verdiği ad: Çarmıh! (Çeviren.)

V

On-yedi aydır bağırıyorum
Seni eve çağırıyorum.
Celladın ayakları altına attım kendimi,
Yavrum, oğlum, dayanılmaz acım!
Her şey karman-çorman artık.
Şimdi, şu an, ayıramıyorum
Hayvan kim, insan nerde.
Ne kadar zaman bekleyeceğim idamını?
Yalnız toza batmış çiçekler var,
Bir de buhurdanların titremeleri ve izler
Bir yerlerde, hiçbir yere varmayan,
Ve gözlerime bakıyor dimdik
Elikulağında bir ölümün gözdağıyla,
Koskocaman bir yıldız.

VI

Hafif haftalar yolcu,
Ne olup bittiğini anlayamadım,
Bu uykusuz geceler, yavrum,
Nasıl baktılar sana mapusta,
Nasıl bakıyor geceler hâlâ sana
O yakıcı atmaca gözleriyle,
Ölümden sözederek
Ve o bitmeyen çilenden.

1939

VII

KARAR

Ve o kurşun gibi söz düştü
Henüz yaşamakta olan göğsümün üstüne.
Olsun varsın. Hazırdım.
İyisini de kötüsünü de göreceğiz.

Bugün, yapacak çok işim var;
Belleğimi sonuna dek öldürmeliyim,
Ruhun bir taş gibi olması gerek,
Yeniden yaşamak, bunu öğrenmem gerek.

Yoksa... Yazın sıcak uğultusu
Bir bayram gibi penceremin ardında.
Nicedir duyuyordum, nicedir
Bu aydınlık günü, bu bomboş evimi.

Haziran 1939

VIII

ÖLÜME

Nasıl olsa geleceksin. Niçin şimdi olmasın?
Bekliyorum seni — bıktım yaşamaktan.
Lâmbayı söndürüyorum ve kapıyı açıyorum
Sana, alçakgönüllü, sevecen.
Dilediğin yüzü takın:
Zehirli bir obüs gibi dal,
Ya da usta bir hırsız gibi gir, sinsice,
Ya da ölümcül bir tifüs gibi,
Ya da kendi uydurduğun bir masal gibi
Ve herkesin bıktığı o masal gibi—
Mavi başlığını* göster
Ve yüreği ağzına gelsin kapıcımın.
Artık hiçbir şeyin önemi yok benim için. Yenisey
burgaçlanıyor
Çoban yıldızı parlıyor.
O sevdiğim mavi parıltısı gözlerinin,
Dayanılmazı dayanılmaz kılıyor.

19 Ağustos 1939

---

* NKVD ajanlarının kasket rengi. (Çeviren)

IX

VE ÇILGINLIK, KANADIYLA...

Ve çılgınlık, kanadıyla
Yarısını kaplıyor canımın
Ateşli şarabına boğup seni
Kara vadisine çekiyor.

Başkalarının sayıklamalarını dinler gibi
Dinlerken kendiminkileri
Anladım ki
Teslim bayrağını çekmem gerek.

Ne kadar yalvarsam
Ne kadar dizçöksem boş,
Çılgınlık önleyecek
Yanıma bir şey almamı

Ne taşlaşmış acılarla dolu
Korkunç bakışlarını oğulun
Ne fırtınanın patladığı günü
Ne mapus ziyaret saatlerini.

Ne yumuşak ellerin serinliğini
Ne ıhlamurların ürpertici gölgesini
Ne de uzak ve hafif yankılarını
Son avuntuların...

Mayıs 1940

X

HAÇA GERİLME

"Benim için ağlama, Ana,
Ben ordayım — mezarda."

(Slovakça'dan bir kilise ilâhisi.)

I.

Bu büyük ânı yüceltti melekler korusu,
Ve ateş, yedi kat göğü yalayıp yuttu.
Baba'ya dedi ki: "Niçin bıraktın Beni!"
Ana'ya döndü: "Sakın benim için ağlama"

II.

Magdelena çırpınıyor ve ağlıyordu
Ve en sevdiği çömezi taşlaşmıştı,
Ama oraya, Ana'nın sessiz durduğu yana,
Kimse cesaret edemiyordu bakmaya.

1940-1943

SONDEYİŞ

I.

Öğrendim sonunda nasıl taşlaşır yüzler,
Gözkapakları altında, nasıl belirir kara-korku
Acı nasıl yer eder yanaklarda,
Çivi yazılı pürtük yüzler benzeri;
Kara ya da kül rengi lüleler
Nasıl aklaşır göz açıp kapayıncaya kadar,
Gülümseme nasıl solar uysal dudaklarda,
Ve küçük kuru bir gülüşle, nasıl titrer korku.
Yakarıyorum Tanrı'ya, ama yalnız kendim için değil,
Benimle aynı yazgıyı paylaşan herkes için,
Dayanılmaz soğukta, kızgın Temmuzda.
Kızıl duvarın-körelmiş duvarın önünde.

II

Ölüler günü yeniden yaklaştı
Duyuyorum sizi, görüyorum sizi, yakınımdasınız:

O binbir güçlükle sonuna değin sürüklenen bir kadın
Ve doğduğu topraklara ayak basamayan öbürü

Ve bir başkası, o güzelim yüzünü sallayıp
Seslenen: 'Evime varır gibi varıyorum, buraya."

Herbirini kendi adlarıyla anmak isterdim,
Ama kapıdaki listeyi kaldırdılar, kime sorabilirim?

Bu kadınlar için ölümcül bir çarşaf dokudum,
Onların mutsuz sözcüklerinden.

Hiçbir zaman, hiçbir yerde çıkmayacaklar aklımdan
Ve yeni mutsuzluklarda, onları ansıyacağım,

Bir gün gelir kaparlarsa şu yorgun ağzımı
O yüz milyonluk bir halka ses veren,

Ki o canlar da biliyorum beni anacaklar
Kapım çalınıp götürüleceğim günün öncesinde

Eğer bir gün bu ülkede
Onuruma bir anıt dikilmek istenirse,

Şimdiden veriyorum iznimi bu törene,
Bir tek koşulum var: anıt olmayacak

Ne denize yakın, o doğduğum yerlerde
—Son bağımı da kopardım orayla—

Ne Çarlar parkında, kutsal ağacın yanında
O avuntusuz gölgenin beni hâlâ aradığı,

Burda, ayakta, üçyüz saat bekleyip
Önümde kapıların açılmadığı burda;

Ölüm kapımı çaldığında bile unutmaktan korkuyorum
Terörün kara vagonlarının tekerlerinin sesini
unutmayı

Korkuyorum unutmaktan o lânet kapıları nasıl
çarpışını,
O ihtiyar kadının nasıl inleyişini, yaralı bir hayvan
gibi.

Kıpırtısız gözkapaklarından, tunçtan
gözkapaklarından
Gözyaşlarım gibi eriyen kar oluk oluk aksın,

Zındanın güvercini uzaklarda dem çeksin,
Ve gemiler, Neva üstünde sessizce gitsin.

Mart 1940

İÇİNDEKİLER

ANNA AHMATOVA'NIN ÇİLELİ YAŞAMI VE OLAĞANÜSTÜ ŞİİRİ ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZCÜK, 5

AKŞAM (1919)

Durma Orda, 13
Kapı Yarı Aralık, 14
Uykusuz Gece, 15
Göm Beni, 16
Severdi, 17

TESPİH (1914)

Aynı Bardaktan, 21
Selâm, 22
Hergün, 23
Uykusuzluk, 24

AK UÇUŞ (1917)

Beyaz Evini, 27
Bilgeliğin, 28
Yakarı, 29
Bir Kuyunun, 30

DARI (1921)

Bu Yüzyılın, 33
Şimdi, 34

ANNO DOMİNİ MCMXXI (1922)

Yiyip Bitirme Kendini, 37
Ben Onlardan Değilim, 38

MCMXXI, 39
Yaşayanlar Arasında Değilsin, 40
Bir Çokları İçin, 41

SAZ (1940)

Yaban Balı Özgürlük Kokar, 45
En Karanlık, 46

YEDİNCİ KİTAP (1936-1964)

Yaratı, 49
Okur, 50
Şiir Üzerine, 52
Bin Dokuzyüz Kırk I, 53
Bin Dokuzyüz Kırk IV, 54
Bin Dokuzyüz Kırk V, 55
Vur, 56

İLÂHİ (1930-1957)

Hayır, Yabancı Bir Gökkubbenin
Altında Değilim, 59
Önsöz Yerine, 60
İthaf, 61
Sunu, 62
I, 63
II, 64
III, 65
IV, 66
V, 67
VI, 68
VII Karar, 69
VIII Ölüme, 70
IX Ve Çılgınlık, Kanadıyla, 71
X Haça Gerilme, 72
Sondeyiş I, 73
Sondeyiş II, 74

Bu kitap 1985 yılının Eylül ayında
İstanbul'da Kent Basımevi'nde
birinci hamur kağıda 2100 adet
basılmış ve tümü numaralanmıştır.

№ 1716

+ KDV